

KIRJALLINEN KYSYMYS 1011/2008 vp

Vaalilain muuttaminen

Eduskunnan puhemiehelle

Demokratian ja poliittisen järjestelmän toimivuus on kansanvallan ydinkysymyksiä. Erityisesti nyt, kun kansainvälinen taloudellinen kriisi ravistelee Suomea, poliittisen järjestelmän toimivuutta ja oikeutusta on vaalittava huolellisesti niin Suomessa kuin Euroopan unionin tasollakin.

Julkisuudessa on keskusteltu mahdollisuudesta asettua ehdolle EU:n parlamenttiin sillä tarkoituksella, että saatuaan riittävästi ääniä ja tultuaan valituksi henkilö ei kuitenkaan ottaisi edustajan paikkaa vastaan.

Median haastattelemien oikeusoppineiden taholta kyseisen kaltaista kuvitteellista temppeua on pidetty demokratian pilkkaamisena ja äänestäjien vedättämisenä. Näennäistä ehdokkuutta vain äänien kalastelutarkoituksessa on myös poliittisen moraalin kannalta laajalti paheksuttu.

Vaalilaissa on selkeät säännökset siitä, mitä ehdokkaaksi asettuvalla edellytetään. Ennen vaaleja ehdokkaaksi asettava laatii kirjallisen ehdokashakemuksen, jossa ilmoittaa asettuvansa ehdolle vaaleissa tullakseen valituksi vaalien kohteena olevaan demokraattiseen elimeen, tässä tapauksessa Euroopan parlamenttiin. Kirjallisen ja etukäteisen suostumuksen sitovuus on nyt kuitenkin julkisuudessa asetettu kyseenalaiseksi. Erityisesti on kysymys siitä, tulisiko kieltäytymisen paikan vastaanottamisesta olla rajattu asiallisiin tai kenties painaviin syihin ja kuinka paina-

vaksi juridinen sitovuus etukäteisellä suostumuksella tulkitaan.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Aikooko hallitus ryhtyä lainsäädännöllisiin toimiin, jotka estävät perusteluissa mainittujen tylyttömien temppeujen viljelyn äänen haravoimiseksi parlamentin demokraattisen vaaliprosessin kustannuksella eli aikooko oikeusministeri Brax muuttaa lainsäädäntöä niin, että henkilön, joka tulee valituksi EU:n parlamenttiin, tulee ottaa paikka vastaan ja vaalikampanjassa tavoitellun paikan vastaanottamisesta kieltäytyminen on mahdollista vain erityisen painavasta syystä sekä

mikä arvo oikeusministerin juridisen tulkinnan mukaan tulee antaa ehdokashakemuksessa ilmaistun suostumuksen kieltämiselle ilman hyväksyttäviä perusteita eli onko oikeusministerin mielestä suostumus ehdokkaaksi sitova toimi ja velvoittaako se ministerin käsityksen mukaan ehdokkaan toimimaan niin kuin hän ehdokashakemuksessa on kirjallisesti ilmaissut?

Helsingissä 19 päivänä joulukuuta 2008

Liisa Jaakonsaari /sd

Versio 2.0

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Liisa Jaakonsaaren /sd näin kuulu-
van kirjallisen kysymyksen KK 1011/2008 vp:

*Aikooko hallitus ryhtyä lainsäädännöllisi-
siin toimiin, jotka estävät perusteluissa
mainittujen tyylittömien temppujen vil-
jelyn äänten haravoimiseksi parlamen-
tin demokraattisen vaaliprosessin kus-
tannuksella eli aikooko oikeusministeri
Brax muuttaa lainsäädäntöä niin, että
henkilön, joka tulee valituksi EU:n par-
lamenttiin, tulee ottaa paikka vastaan ja
vaalikampanjassa tavoitellun paikan
vastaanottamisesta kieltäytyminen on
mahdollista vain erityisen painavasta
syystä sekä*

*mikä arvo oikeusministerin juridisen
tulkinnan mukaan tulee antaa ehdokas-
hakemuksessa ilmaistun suostumuksen
kieltämiselle ilman hyväksyttäviä perus-
teita eli onko oikeusministerin mielestä
suostumus ehdokkaaksi sitova toimi ja
velvoittaako se ministerin käsityksen
mukaan ehdokkaan toimimaan niin kuin
hän ehdokashakemuksessa on kirjalli-
sesti ilmaissut?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Euroopan parlamentin työjärjestyksen 4 artiklas-
sa säädetään muun ohella seuraavaa:

Euroopan parlamentin jäsenen toimikausi al-
kaa ja päättyy 20 päivänä syyskuuta 1976 anne-
tun säädöksen (EU:n vaalisäädös, 76/787/EH-
TY, ETY, Euratom) mukaisesti. Toimikausi

päätyy myös kuolemantapauksessa tai toimesta
luopumisen seurauksena. Jäsen pysyy toimes-
saan ensimmäisen vaalien jälkeisen istunnon
avaamiseen asti. Edustajantoimestaan luopuva
jäsen ilmoittaa puhemiehelle luopumisestaan
sekä ajankohdasta, jona se tulee voimaan. Luo-
pumisesta voi ilmoittaa aikaisintaan kolme kuu-
kautta ennen sen voimaantuloa. Ilmoitus tehdään
pääsihteerin tai tämän edustajan läsnä ollessa
laadittavana pöytäkirjana, jonka pääsihteerin tai
hänen edustajansa allekirjoittaa yhdessä toimes-
ta luopuvan jäsenen kanssa. Pöytäkirja toimita-
taan välittömästi asiasta vastaavalle valiokunnal-
le, joka ottaa asian asiakirjan vastaanottoa seu-
raavan kokouksensa esityslistalle.

Jos asiasta vastaava valiokunta hyväksyy luo-
pumisen, edustajantoimen katsotaan tulleen va-
paaksi edustajantoimesta luopuvan jäsenen luo-
pumispöytäkirjassa ilmoittamana ajankohtana.
Jos taas valiokunta katsoo, että edustajantoimes-
ta luopuminen ei ole vaalisäädöksen hengen tai
kirjaimen mukainen, se antaa siitä tiedon parla-
mentille, jotta parlamentti päättää, onko edusta-
jantoimen katsottava tulleen vapaaksi.

EU:n vaalisäädöksen 12 artiklan mukaan Eu-
roopan parlamentti tarkastaa Euroopan parla-
mentin jäsenten valtuudet. Tätä varten se merkit-
see tiedoksi jäsenvaltioiden virallisesti julkista-
mat tulokset.

Vaalisäädöksen 13 artiklan mukaan Euroopan
parlamentin jäsenen paikka vapautuu, kun hänen
toimikautensa päättyy hänen erottuaan, kuol-
tuaan tai kun hänen edustajan toimensa päättyy.
Jollei vaalisäädöksen muista säännöksistä muuta
johdu, kukin jäsenvaltio vahvistaa asianmukai-
set menettelytavat mahdollisesti vapautuvan jä-
senenpaikan täyttämiseksi jäsenten toimikauden
(viisi vuotta) loppuun asti. Jos Euroopan parla-

mentin jäsenen toimikausi päättyy jäsenvaltion lainsäädännön perusteella, noudatetaan toimikauden päättymisessä jäsenvaltion lainsäädännön säännöksiä. Toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ilmoittavat siitä Euroopan parlamentille. Kun jäsenen paikka vapautuu eroamisen tai kuoleman vuoksi, Euroopan parlamentin puhemies ilmoittaa siitä viipymättä kyseisen jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille.

Edellä mainituissa EU-säädöksissä ei ole otettu huomioon sitä mahdollisuutta, että europarlamenttivaaleissa valittu ehdokas ei lainkaan ottaisi vastaan Euroopan parlamentin jäsenen tehtävää. Säännökset koskevat vain jäsenyydestä luopumista. Sääntelyn lähtökohtana lienee se yleinen periaate, että ehdokas ottaa vastaan sen tehtävän, johon hän on ollut ehdolla ja johon äänestäjät ovat hänet vaaleissa valinneet.

Suomen vaalilain (714/1998) 172 §:n 1 momentin ja 174 §:n 1 momentin mukaan europarlamenttivaalien ehdokashakemukseen on liitettävä ehdotus puolueen ehdokaslistaksi sekä kunkin ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan Euroopan parlamentin jäsenen toimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen puolueen eikä valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi.

Oikeuskirjallisuudessa omaksutun näkemyksen mukaisesti ehdokkaan suostumusta ei voida enää peruuttaa sen jälkeen kun ehdokaslistojen

jättämiselle asetettu määräaika (40. päivä ennen vaalipäivää ennen kello 16) on umpeutunut. Suostumuksella on siten merkittävä rooli vaalien ehdokasasettelussa. Muutoinkin Suomen vaalilainsäädännössä on omaksuttu periaate, jonka mukaan vaaleissa valitut ottavat vastaan tehtävän, johon heidät on valittu ja johon he ovat suostuneet.

Perustuslain 28 §:n 1 momentissa säädetään, että kansanedustajan edustajantoimen hoitaminen keskeytyy siksi ajaksi, jonka edustaja toimii Euroopan parlamentin jäsenenä. Eduskunnan työjärjestyksen 77 §:n mukaan Euroopan parlamentin jäseneksi valitun edustajan tulee ilmoittaa puhemiehelle, hoitaako hän edustajantointaan vai toimiiko hän jäsenenä Euroopan parlamentissa. Euroopan parlamentin vaalien jälkeen ilmoitus on tehtävä ennen parlamentin ensimmäistä täysistuntoa. Eduskuntavaalien jälkeen ilmoitus on tehtävä viimeistään kello 12 kolmantena päivänä siitä, kun hänen kansanedustajan valtakirjansa on tullut tarkastetuksi. Jos hän toimii jäsenenä Euroopan parlamentissa, hänen edustajantointensa hoitaminen keskeytyy silloin, kun hänen varaedustajansa valtakirja on tarkastettu.

Euroopan parlamentin jäsenyyden aloittamista ja lopettamista koskevat ratkaisut tehdään Euroopan parlamentissa, eikä niihin voida vaikuttaa Suomen lainsäädännöllä. Mikäli eduskunta katsoo aiheelliseksi, se voi harkita oman työjärjestyksensä 77 §:n täsmentämistä tässä suhteessa.

Helsingissä 12 päivänä tammikuuta 2009

Oikeusministeri Tuija Brax

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 1011/2008 rd undertecknat av riksdagsledamot Liisa Jaakonsaari /sd:

Tänker regeringen vidta lagstiftningsåtgärder för att hindra att ovannämnda stilllösa knep används för att samla röster på bekostnad av parlamentets demokratiska valprocess dvs. tänker justitieminister Brax ändra vallagstiftningen så att den som blir vald till ledamot av Europaparlamentet ska ta emot uppdraget och att det enbart av särskilt vägande skäl är möjligt att vägra ta emot uppdraget som man enligt valkampanjen strävat efter samt

vilket värde ska det enligt justitieministerns juridiska tolkning sättas på det att man utan godtagbara grunder förnekar det samtycke som uttrycks i kandidatsökan dvs. anser justitieministern att givandet av samtycke till att ställa upp som kandidat är en bindande åtgärd och anser ministern att kandidaten på grund av detta samtycke är skyldig att förfara på det sätt som skriftligen uttrycks i kandidatsökan?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

I artikel 4 i Europaparlamentets arbetsordning föreskrivs bland annat följande:

Mandatet börjar och slutar i enlighet med rättsakten (EU:s valrättsakt, 76/787/EKSG, EEG, Euratom) av den 20 september 1976. Det upphör också när en ledamot dör eller begär sitt entledigande.

Alla ledamöter har kvar sina befattningar till dess parlamentets första sammanträde efter valet öppnas. En ledamot som begär sitt entledigande ska anmäla detta till ordföranden tillsammans med det datum från och med vilket avgången ska ta sin verkan, vilket inte får vara senare än tre månader efter anmälan. Anmälan ska ske i form av ett skriftligt protokoll som upprättas i närvaro av generalsekreteraren eller dennes ställföreträdare. Det ska undertecknas av denne och den berörde ledamoten samt omgående överlämnas till behörigt utskott, vilket ska ta upp det på föredragningslistan till sitt första sammanträde efter det att dokumentet mottagits.

Godkänner det behöriga utskottet avgången konstateras platsen vakant från och med det datum som den avgående ledamoten har angivit i det skriftliga protokollet. Däremot om det behöriga utskottet anser att begäran strider mot andan eller bokstaven i valrättsakten ska parlamentet underrättas härom, så att detta kan avgöra om mandatet ska förklaras vakant eller inte.

Enligt artikel 12 i EU:s valrättsakt ska Europaparlamentet pröva företrädarnas behörighet. I detta syfte ska Europaparlamentet beakta de valresultat som medlemsstaterna officiellt har tillkännagivit.

Enligt artikel 13 i valrättsakten blir en plats blir vakant när mandatet för en ledamot av Europaparlamentet upphör på grund av att han begär sitt entledigande, avsätts eller avlider, eller på grund av att mandattiden löper ut. Om inte annat följer av de övriga bestämmelserna i valrättsakten, ska varje medlemsstat fastställa lämpliga förfaranden för hur en plats som blir vakant ska besättas under återstoden av mandatperioden (fem år). Om det fastställs i en medlemsstats lagstiftning när mandattiden för en ledamot av Euro-

paparlamentet löper ut, ska dennes mandat upphöra i enlighet med bestämmelserna i respektive medlemsstats lagstiftning. De behöriga nationella myndigheterna ska underrätta Europaparlamentet om detta. Om en plats blir vakant på grund av att ledamoten begär sitt entledigande, avsätts eller avlider, skall Europaparlamentets ordförande utan dröjsmål underrätta de behöriga myndigheterna i den berörda medlemsstaten.

I ovannämnd EU-lagstiftning beaktas inte den möjligheten att en kandidat som blivit vald vid Europaparlamentsvalet inte alls tar emot uppdraget som ledamot av Europaparlamentet. Bestämmelserna gäller enbart avgång från uppdraget. Lagstiftningen torde utgå från den allmänna principen att den som uppställts som kandidat och som väljarna genom val väljer till uppdraget tar emot uppdraget.

Enligt 172 § 1 mom. och 174 § 1 mom. i Finlands vallag (714/1998) ska till en kandidatansökan vid Europaparlamentsvalet fogas ett förslag till partiets kandidatlista samt ett av varje kandidat undertecknat och med kandidatens personbezeichnung försett samtycke till att ställa upp som kandidat för det parti som nominerat honom eller henne och samtycke till att ta emot ett uppdrag som ledamot av Europaparlamentet samt en försäkran om att han eller hon inte vid samma val har samtyckt till att ställa upp som kandidat för något annat parti eller för någon valmansförening.

I juridisk litteratur har det ansetts att kandidatens samtycke inte kan återkallas efter att tids-

fristen (den 40 dagen före valdagen före klockan 16) för inlämnandet av kandidatlistorna har löpt ut. Samtycket spelar således en viktig roll vid kandidatuppställningen. I den finska vallagstiftningen utgås det också i övrigt från den principen att de som väljs genom val tar emot det uppdrag som de har valts till och till vilket de har gett sitt samtycke.

I 28 § 1 mom. i grundlagen föreskrivs att uppdraget som riksdagsledamot avbryts för den tid en riksdagsledamot är ledamot av Europaparlamentet. Enligt 77 § i riksdagens arbetsordning ska en riksdagsledamot som har valts till ledamot av Europaparlamentet meddela talmannen om han eller hon ämnar handha sitt uppdrag som riksdagsledamot eller vara ledamot av Europaparlamentet. Efter Europaparlamentsvalet ska meddelandet lämnas före parlamentets första sammanträde. Efter riksdagsvalet ska meddelandet lämnas senast klockan 12 den tredje dagen efter det hans eller hennes fullmakt som riksdagsledamot har granskats. Om den valde ämnar vara ledamot av Europaparlamentet avbryts uppdraget som riksdagsledamot när fullmakten för ersättaren har granskats.

Beslut som gäller början och slutet av mandatet för en ledamot av Europaparlamentet fattas inom Europaparlamentet och dessa beslut kan inte påverkas genom finsk lagstiftning. Riksdagen kan överväga precisering av 77 § i sin arbetsordning i detta avseende, om den anser detta vara befogat.

Helsingfors den 12 januari 2009

Justitieminister Tuija Brax